

TT

16.11.2020

Eduskunta
Maa- ja metsätalousvaliokunta

MmV@eduskunta.fi

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi elintarvikemarkkinalain, oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain 1 luvun 2 ja 6 §:n sekä sakon täytäntöönpanosta annetun lain muuttamisesta(HE 199/2020 vp)

Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta on pyytänyt Päivittäistavarakauppa ry:n (PTY) asiantuntijaa kuultavaksi ja kirjallista asiantuntijalausuntoa otsikkoasiassa. PTY kiittää ja lausuu kirjallisesti asiassa seuraavaa:

Yleistä

PTY katsoo, että direktiivin mahdollistamista kansallisista tiukennuksista tulisi pidentyä, jotta turvataan suomalaisten yritysten tasapuoliset kilpailumahdollisuudet markkinoilla.

Direktiivi hyvien kauppatapojen vastaisista käytännöistä yritysten välisissä suhteissa maataloustuote- ja elintarvikeketjussa (EU) 2019/633 ("Kauppatapadirektiivi") täytäntöönpannaan Suomessa muuttamalla elintarvikemarkkinalakia. Direktiivi tuo jo sellaisenaan merkittävästi uusia lain tasolla määriteltyjä kiellettyjä kauppatapoja ja lisää keinoja niiden valvontaan, joten tiukempi kansallinen sääntely saattaa ohjata ostamaan ulkomailta.

Huomattakoon myös, että jo nykyisin on mahdollista puuttua epäreiluihin kauppatapoihin lainsäädännön, erityislainsäädännön ja itsesääntelyn avulla. Elintarvikemarkkinavaltuutettu, joka on toiminut tehtävässään vasta vähän aikaa, valvoo kauppatapoja mm. lakeihin sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa (1061/1978) ja elinkeinonharjoittajien välisten sopimusehtojen sääntelystä 1062/1993) perustuen. Kilpailuviranomaiset valvovat kilpailulain noudattamista, ja päivittäistavarakaupan suurten toimijoiden on katsottu olevan määräävässä markkina-asemassa suoraan 4 a §:n nojalla, mikä jo sellaisenaan asettaa edellytyksiä sopimusehtojen kohtuullisuudelle. Lisäksi Keskuskauppakamarin yhteydessä toimii kauppatalautakunta itsesääntelyelimenä ja hyviä kauppatapoja koskevien suositusten antajana. Kauppa on sitoutunut toimintaan ja noudattamaan suosituksia ostoissa.

Pykäläkohtaiset kommentit

1 § Soveltamisala

PTY katsoo, että soveltamisalan tulee olla selkeä ja tasapuolinen kaikille toimijoille. Myös direktiivin perusajatuksen heikomman osapuolen suojasta tulee toteutua.

TT

16.11.2020

PTY toteaa, että soveltamisalaa koskeva pykälä on erittäin vaikeaselkoinen eikä aukea lukijalle lainkaan ilman perusteluiden lukemista. Vastustamme kotimaisten toimijoiden asettamista huonompaan asemaan suhteessa kansainvälisiin kilpailijoihinsa. Direktiivin perusajatuksen vastaisesti tavarantoimittaja saa pykälän perusteella suojaa myös tilanteissa, joissa todellista suojan tarvetta tai heikompaan asemaa ei ole. Käytännössä suojaa voi saada vastaavan kokoluokan yritystä vastaan, kunhan liikevaihto on euron pienempi.

6 § Elintarvikemarkkinavaltuutetun nimittäminen ja toimisto

PTY vastustaa elintarvikemarkkinavaltuutetun kelpoisuusehtojen muuttamista poistamalla vaatimus ylemmästä oikeustieteellisestä korkeakoulututkinnosta.

Nyt käsittelyssä oleva laki on erittäin haastava ja edellyttää lain tulkintaa sekä syvällistä lainsäädännön ja tuomioistuinjärjestelmän ymmärtämistä (mm. oikeusprosessit ja avustamisoikeus). Lisäksi koko elintarvikeketjun toiminta maanviljelijästä kuluttajaan on kokonaisuudessaan laajasti säänneltyä ja suuri osa sääntelystä pohjautuu EU-lainsäädäntöön. Elintarvikemarkkinavaltuutetun viraston ylintä päätösvaltaa käyttävänä henkilönä on ensisijaisen tärkeää ymmärtää juridinen kokonaisuus, jota se arvioi, etenkin kun lailla puututaan ankarien seuraamusten uhallalla elinkeino ja sopimusvapauteen.

Elintarvikemarkkinavaltuutetun toimivalta muistuttaa kilpailuviranomaisen toimivaltaa pitäen sisällään laajoja tutkinta- ja tarkastusoikeuksia sekä tietojen siirtämistä laajasti, jopa maan rajojen ulkopuolelle. Toimijoiden oikeusturva edellyttää valtuutetun syvällistä ymmärrystä niin valtuuksien laajuudesta kuin rajoistakin.

PTY kyseenalaistaa lainvalmistelun näin olennaisen muutoksen osalta, sillä muutos ei ole ollut lainkaan mukana lausuntokierroksella olleessa versiossa.

12 a § Seuraamusmaksu

PTY katsoo, että esitetty seuraamusmaksun taso on kohtuuton ja suhteellisuusperiaatteen vastainen yksittäiseen sopimussuhteeseen liittyvänä seuraamuksena ja sillä aiheutettuun mahdolliseen vahinkoon nähden. PTY vastustaa lausuntokierroksen jälkeen seuraamusmaksua koskevaan pykälään tehtyä olennaista muutosta, jonka perusteella törkeän huolimattomuuden sijaan seuraamusmaksu voisi tulla määrättäväksi seuraamuksena tavanomaisen huolimattomuuden perusteella.

Sen lisäksi, että seuraamusmaksu on kohtuuton ja suhteellisuusperiaatteen vastainen, se sisältää kilpailuneutraaliteettiongelmia alan sisällä ja suhteessa viranomais-toimijoihin. Käytännössä päivittäistavarakauppaa ja ravitsemustoimintaa voidaan harjoittaa saman y-tunnuksen alla, vaikka hankintakanavat, sopimukset ja päätöksenteko ovat selkeästi erillään. Tällöin y-tunnukseen pohjautuva liikevaihtoperusteinen sakko on kohtuuton tilanteissa, joissa rikkomus on kohdistunut vain toiseen hankintakanavaan. Toisaalta seuraamus ei ole neutraali myöskään suhteessa viranomaispuoleen, jonka osalta huomioidaan hankintojen arvo, kun yksityisellä puolella huomioidaan liikevaihto (pitää sisällään katteen).

TT

16.11.2020

Lausuntokierroksella seuraamusmaksun edellytyksenä olleen törkeän huolimattomuuden muuttaminen tavanomaiseksi huolimattomuudeksi on olennainen muutos hallituksen esitykseen lausuntokierroksen jälkeen. Kyse on merkittävästä juridisesta käsite-erosta, jonka vaikutus korostuu, kun samaan aikaan esitetään, että elintarvikemarkkinavaltuutetun kelpoisuusvaatimuksia kevennetään, huomautus tuodaan takaisin ja se voidaan antaa 10 §:n nojalla ilman minkäänlaista tuottamusarviointia tai valitusmahdollisuutta. Kun myöskään seuraamusmaksun määrääminen ei edellytä julkisen varoituksen antamista, vaan se voidaan antaa toistuvuuden perusteella, muutokset ovat kokonaisuutena arvioiden erittäin merkittäviä.

PTY katsoo, että seuraamusmaksun tulee pysyä viimesijaisena seuraamuksena tilanteessa, jossa toimija osoittaa selkeää piittaamattomuutta laista ja kielletyistä kauppatavoista. Seuraamusmaksun määräämisen edellytyksenä lausuntokierroksella ollut tahallisuus tai törkeä huolimattomuus tulee palauttaa.

Seuraamusmaksu tulee suhteuttaa loukatun sopimuksen arvoon, tai seuraamusmaksulle tulisi säätää euromääräinen yläraja, kuten monissa muissakin jäsenmaissa on päädytty tekemään.

Lopuksi

PTY katsoo, että hallituksen esitys sisältää merkittäviä tiukennuksia lausunnolla olleeseen versioon verrattuna. Tämän vuoksi elintarvikemarkkinavaltuutetun kelpoisuusvaatimus ylemmästä oikeustieteellisestä korkeakoulututkinnosta tulisi palauttaa samoin kuin seuraamusmaksun edellytyksenä ollut törkeä huolimattomuus tavanomaisen huolimattomuuden sijaan. Muussa tapauksessa esitys tulisi lähettää uudelle lausuntokierrokselle.

Kunnioittavasti

Päivittäistavarakauppa ry

Kari Luoto
toimitusjohtaja

Tea Taivalkoski
lakimies